

Gondolatok a magánbiztonság köréből

ROTTLER Violetta¹

A magánbiztonság mibenlétének meghatározása, lényegének definiálása, jelentősége, küldetése, tudományos megalapozása hosszas kutatómunkát igényel. Nagyon fontos területe a rendészeti kutatásoknak a rendészettudomány e viszonylag fiatal ágában fennálló összefüggéseknek a feltárása. Ha gondosan kimunkált elméleti alapok vannak, akkor ez hozzájárul a biztonsági szakma további elméleti és gyakorlati fejlődéséhez, szakmai színvonalának emeléséhez.

Kulcsszavak: magánbiztonság, biztonság

Bevezetés

A magánbiztonságról rengeteg fogalom és fogalmi ismérv juthat eszünkbe. Mi a magánbiztonság? Nehéz erre a kérdésre adekvát, szabatos fogalommal válaszolni. Ahogy témavezetőm a rendészettudomány fájának egyik legifjabb ágaként² jellemzi a magánbiztonságot, az önkormányzati rendészet mellett, úgy gondolom, hogy a fogalom kimunkálása hosszabb időt kíván, hisz ahogy a jog alkalmazkodik a megváltozott társadalmi viszonyokhoz, a magánbiztonsági fogalom is folyamatosan alakul, változik, módosul, bővül, olykor szűkül. A kutatómunka során végigtekintettem az angolszász jogfejlődést, a kontinentális és északi magánbiztonsági modellt, valamint az ázsiai magánbiztonság jellemzőit.

Bepillantás a magánbiztonság történetébe néhány példa erejéig

A magánbiztonságot gyakran relatíve új jelenségeként tartják számon, holott a valóság az, hogy egyes formái már évszázadok óta léteznek. Gondoljunk az ókori erődítmények és lőrések tervezésére, vagy a lakatok és záruk kialakulására. A brit Lakatosmesterek Szövetsége³ úgy tartja, hogy a lakatos szakma az emberiség történetének második legősibb szakmája. Már a Bibliában vagy Homérosz hőskölteményeiben találunk utalást arra, hogy lakatokkal védenek vagyontárgyakat és a régészek találtak ősi záratokat a mai Irak területén az ősi Ninivétől északra 20 mérföldre Sargon és Khorsabad palotáiban.

¹ ROTTLER Violetta dr., r. őrnagy, tanársegéd, NKE RTK, Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
Violetta ROTTLER, Police Major, Assistant Lecturer, NUPS, Faculty of Law Enforcement, Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement
<https://orcid.org/0000-0002-6695-8102>, rottlervioletta@uni-nke.hu

² Christián (2014b) 85.

³ www.locksmiths.co.uk/ (2019. 12. 01.)

Egyiptomban, Karnak templomának freskóin is láthatók ilyen ábrázolások. Zárakat és lakatokat tehát körülbelül 4000 éve készít az emberiség. Az egyik legősibb biztonsági boltívet – amely mögött kincseket rejtettek el – III. Ramszesz egyiptomi fáraó építette körülbelül 3000 évvel ezelőtt.

Zárakat és kulcsokat az ókori görögök és rómaiak is készítették. A pompeji ásatások során feltárták egy lakatosmester házát, amely a Vezúv kitörésének köszönhetően épségben fennmaradt, ugyanis Kr. u. 64-ben a vulkánkitörés során hömpölygő láva teljesen betemette azt, így épségben fennmaradtak a záruk és lakatok, valamint az óriási méretű kulcsok. Ezeket az ókorban a vagyonos polgárok rendszerint egy rabszolgával cipeltettek. A kulcshordozó rabszolgának kizárólag e kulcs cipelése volt a feladata. Nagy-Britanniában a régészeti leletek között a legősibb záruk szintén a római korból maradtak fenn.

A legősibb riasztók pedig élőlények voltak. Ilyen a kutya, amelyet nagyon régóta használnak az ember birtokvédelemre, hogy ugatásával elriassa a behatolókat. Livius lejegyezte, hogy a római–gall háborúban Kr. e. 390-ben Brennus gall vezér embereivel fellopalkodott a Capitoliumra az éjszaka leple alatt, azonban Juno istennő lúdjainak hangos gágogása felébresztette a templomban őrködő Capitolinust, aki katonáival sikeresen elűzte a betolakodókat.⁴ Érdekes módon a libákat még ma is alkalmazza egy skót whiskygyártó, hogy megvédje a birtokán tárolt 25 millió gallon (94 635 294,6 liter) szeszest italt.⁵ A tulajdonjog mint jogintézmény már a préklasszikus korban kialakult, de definiálása még Iustinianus császár idején sem történt meg. Közismert jogintézményként emlegetik a források, különféle vonatkozásokban. Brósz–Pólay a forrásokat összegezve a következő definíciót adja: „A tulajdon egy dolog feletti teljes hatalom, amelynél fogva a magában mindenki mindazt megteheti, amivel nem zavar másokat.”⁶ A római tulajdonjog mindig dologra (és rabszolgára) vonatkozott, korlátok közé szorított a rendelkezés a dolog fölött. A korlátok két csoportba sorolhatók: vagy a közérdek védelme érdekében történik, vagy a zavartalan, zökkenőmentes együttélés biztosítása érdekében (szomszédjogi korlátozások). A tulajdoni korlátozások idővel sokasodtak. A XII. táblás törvényben még kevés található. (Egy példa: városon belül még saját telken se lehetett valakit eltemetni vagy elhamvasztani. Itt látható, hogy tűzrendészeti és egészségügyi szempontok már a XII. táblás törvényben megjelentek.)

A biztonság klasszikus értelmezései

A biztonság klasszikus értelmezése szerint a biztonságúnak három eleme van: állami szuverenitás, azaz területi biztonság, belső biztonság, ami az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát jelenti, valamint a nemzeti érdek. Generálisan a biztonság dimenziói

⁴ Tarján (é. n.)

⁵ George–Button (2000) 18.

⁶ Brósz–Pólay (1974) 198–205.

a következők: politikai (diplomáciai) elem, környezeti (ökológiai) elem, gazdasági elem, informatikai (pénzügyi, egészségügyi) elem, társadalmi (jogi, szociális) elem, katonai elem.⁷

Az angol biztonságelméleti iskola a biztonságfogalmat hozzákapsolja a norma-rendszerhez. A nemzetközi rendszerben jelen van az anarchia, de ez nem jelent feltétlenül háborút. A rend fenntartásának öt komponense a hatalmi egyensúly, nemzetközi jogi normák, a diplomácia közvetítő szerepe, a nagyhatalmak közötti viszony, és a legitim vagy megengedett törvényes háború (az Egyesült Nemzetek Egyezségokmánya alapján). Barry Buzan az angol iskola képviselőjeként kidolgozta a biztonság öt dimenziójára vonatkozó elméletét, amely a 21. század elején az egyik legpontosabb meghatározása volt a biztonság fogalmi rendszerének. Eszerint „[A] biztonság általában a fenyegetettség hiányát jelenti, vagyis az érezheti magát biztonságban, aki mentes a fenyegetettségtől, amely különböző veszélytényezőkből eredhet. A biztonság tehát egy olyan állapot, amikor a biztonság alanya megfelelő módon képes reagálni az őt érő fenyegetettségre, de kialakulhat egy olyan állapot is, amikor megszűnik a fenyegetettség, de ez egy ideális, inkább utópisztikus állapot. A biztonság akkor valós, ha a fenyegetettség mértéke megegyezik, vagy kisebb a védelmi képességnél. Azonban, ha a védelmi képesség túlzott, akkor az újabb fenyegetettségeket generálhat. Ez a biztonsági dilemma alaptétele.”⁸

A második világháború után jelentek meg a biztonságpolitikai iskolák biztonságfogalmai. Többfajta biztonság létezik: katonai, nemzet-, kollektív stb. A hidegháború idején a katonai biztonság volt előtérben; nemzetbiztonsági értelemben.

A biztonsági elméletek az 1990-es évektől kezdve jelentősen átalakultak stratégiai és kritikai elméletekké. Ezekhez már más biztonságfogalom kapcsolódik. A kritikai elméletekre általában a biztonságfogalom tágabb értelmezése jellemző, de megjelennek új iskolák is, például a konstruktivista.

Az 1994-ben az ENSZ által kiadott jelentésben az áll, hogy az emberi biztonság fogalmát globális szinten kell biztosítani.⁹ Kiemeli a megelőzés fontosságát és a biztonság középpontjában az egyén áll. Veszélyeztető faktorok általában: nukleáris, biológiai és vegyi fegyverek. A humán biztonságot viszont más is veszélyeztetheti: a létfontosságú infrastruktúrák sérülése, élelmiszerellátás hiánya, gazdasági problémák; egészségügyi problémák; környezetvédelmi katasztrófák. A brit Emma Rothschild a Cambridge és Harvard egyetemek gazdaságtörténész professzora¹⁰ tanulmányában kifejtette, hogy „a biztonságot lefelé és felfelé is bővíteni kell” – azaz az állami- és humánbiztonságot közelíteni kell egymáshoz.¹¹

Az Európai Unióban is a belső biztonsági stratégia a biztonság dimenzióinak komplex megközelítését hangsúlyozza. A biztonságot és rendészetet „társadalmassítani” kell,

⁷ Ürmösi (2012) 173.

⁸ Vida (2016) 40–45.

⁹ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994> (2019. 12. 01.)

¹⁰ Rothschild (1995) 62.

¹¹ Rothschild (1995) 62.

az állami intézményi tevékenységi szektor mellett a magánbiztonsági és közösségi biztonsági rendészetnek is egyre inkább teret kell engedni.¹²

A sokszínű magánbiztonság definíciója, jelentősége, küldetése

A magánbiztonság fogalma mint viszonylag új kutatási terület csak mintegy két évtizede került fókuszba, nem rendelkezik olyan régi kutatási és tudományos múlttal, mint a közbiztonság fogalma. Egységesen elfogadott és mindenre kiterjedő fogalom meghatározással nem rendelkezik.¹³ Ez abból is adódik, hogy az egyes országokban részben eltérő tevékenységeket ölel fel a magánbiztonság, az a tevékenység, amelyet az egyik országban kiszerveztek magánbiztonsági szereplőkhöz, lehet hogy a másikban még szigorúan állami szférába tartozik.

A Christián László által kimunkált fogalom a következőképpen hangzik: „A magánbiztonság egy olyan ellenszolgáltatás keretében, piaci alapon működő, engedéllyel rendelkező vállalkozás (vagy természetes személy) által nyújtott szolgáltatás, amely a megbízó személyes biztonságát, tulajdonát védelmezi, elősegíti a jogainak teljesebb körű gyakorlását. A magánbiztonság felfogható egy halmazként, amely egyre nagyobb közös részhalmazt alkot a közrend, közbiztonság által képzett halmazzal és van egy önálló, tekintélyes részhalmaza is.”¹⁴

Ebből az átfogó fogalomból is látható, hogy nem lehet éles határvonalat húzni a közrend és közbiztonság, valamint a magánbiztonság fogalomkör közé, hiszen céljuk egy irányba mutat, azaz közös társadalmi és nemzeti érdek.

George és Button brit szerzőpáros igen érzékletes hasonlata szerint a magánbiztonsági szektor egy jéghegyhez hasonlítható, nagyon változatos és sokféle irányban fejlődik, ezért nehéz besorolni a különféle elméleti és jogi definíciókba. A vízfelszín feletti látható részek: személyvédelem, magánnyomozás, közrend fenntartása, biztonsági ellenőrzések hatósági intézkedésre. A biztonságvédelem egyre inkább összekapcsolódik a biztonságtechnológiával. Ezzel szemben a felszín alattiak a biztonsági szakértők, biztonságtechnológiai szakemberek, a biztonsági képzés oktatói, továbbá a magánkatonai haderő is ide tartozik. Ez utóbbi növekvő mértékben felelős a biztonsági szektor reformjaiért például Afganisztánban és Irakban. Tehát láthatjuk, hogy a felszín alatti rész sokkal nagyobb, mint a jéghegy látható csúcsa.

Ugyanezen szerzőpáros e sokszínű tevékenységpalettát felmutató magánbiztonság lényegét próbálta megragadni. Bruce George és Mark Button a magánbiztonság – általuk használt kifejezéssel – esszenciáját annak funkcionalitásában ragadják meg. Egy adott biztonsági szolgáltatás vagy termék szerepe annál inkább magánbiztonsági, minél inkább a következő biztonsági funkciók betöltését segíti elő: bűnmegelőzés, rendfenntartás, veszteségmegelőzés és védelem. Ez a magánbiztonság négy fő funkciója,

¹² Teke (2010) 36.

¹³ Nagy (2017) 148–149.

¹⁴ Christián (2019) 373.

azonban nem lehet abszolút határvonalat húzni a magánbiztonság és közbiztonság közé azok elhatárolására.¹⁵

A magánbiztonság más megközelítésben egyfelől hatósági szolgáltatás, amelyet a rendészeti igazgatás ad, másfelől termék, amelyet a vagyónvédelmi cégek kínálnak. A biztonsági ipar létjogosultsága, szükségszerűsége a magántulajdonon alapuló piacgazdaságban keresendő.

A világon a legnagyobb taglétszámmal (mintegy 35 ezer taggal) rendelkező, biztonsági szakembereket tömörítő ASIS International nevű szervezetet 1955-ben alapították az Egyesült Államokban, székhelye Virginia államban van. Egy 2009-es ASIS-szimpoziumon a szakértőket megkérték, hogy alakítsanak ki egy adekvát fogalmat a biztonság területén, és ennek során a magánbiztonság tizennyolc alapkövét határozták meg az alábbiak szerint. (ASIS Foundation, 2009):¹⁶

1. objektumvédelem,
2. személyvédelem,
3. információs rendszerek biztonsága,
4. nyomozások,
5. veszteségmegelőzés,
6. kockázatelemzés,
7. jogi aspektusok,
8. sürgősségi és veszélyhelyzeti tervezés,
9. tűzvédelem,
10. kríziskezelés,
11. katasztrófamenedzsment,
12. terrorelhárítás,
13. üzleti hírszerzés,¹⁷
14. végrehajtói védelem,
15. munkahelyi erőszak elleni fellépés,
16. bűnmegelőzés,
17. bűnmegelőzés környezeti tervezéssel,
18. biztonsági építészeti és mérnöki munka.

Tehát a fenti amerikai fogalom tizennyolc jellemző magánbiztonsági tevékenységet sorol fel. A skandináv magánbiztonsági modell¹⁸ a társadalmi csoportokkal való együttműködést hangsúlyozza, és itt nagyon fontos szerepe van a tradicionálisan mély hitnek és bizalomnak, amely a lakosságot jellemzi a rendőrség vonatkozásában, és ez közvetve a magánrendészeti szolgáltatókra is áttevődik. Ázsiában ellenben – és hazánkban is – azt láthatjuk, hogy a vagyónvédelmi szakma lenézett, nem megbecsült. Dél-Koreában egyébként történelmi gyökerei vannak a rendőrséggel szembeni ellenszenvnek,

¹⁵ George–Button (2000) 10.

¹⁶ Strom et al. (2010) 1–2.

¹⁷ Gáspár (2011)

¹⁸ Rottler (2017) 118–120.

mert az aktuális autoriter hatalom kíméletlen eszközének tartják, például véres diák-tüntetések.

Bruce George és Mark Button azt írja *Magánbiztonság* című könyvében, hogy ha egy jövőkutató az 1950-es években azt jósolta volna egy rendőrnek, hogy az ezredforduló-ra Nagy-Britanniában több lesz a magánbiztonságiak száma a rendőrökénél, akik rutinszerűen ellenőrzik a közterületet, továbbá vezetnek és tulajdonolnak féltucat vagy több büntetés-végrehajtási intézetet, és még szállítják is a rabokat, a legtöbb városközpont és más terület folyamatosan zárt láncú kamerarendszerrel történő megfigyelés alatt áll, az alternatív rendészeti szereplők egyre több biztonsági szolgáltatást nyújtanak és a magánbiztonsági ipar kiemelkedő szerephez jut – az a rendőr valószínűleg azt gondolta volna, hogy a jövőkutató megőrült.

Mindezen jóslatok azonban valósággá váltak és megmutatják azt az alapvető változást, ami a rendészeti struktúrában végbement. A második világháború végén a rendészet és hozzá kapcsolódó funkciók az állam látszólagos monopóliumába tartoztak és a magánbiztonsági ipar még nehezen működött, habár több hasonló biztonsági szereplő létezett. Ez azonban megváltozott, és ahogy Weber 1964-es művében megjegyzi, az állam mint az erőszakmonopólium egyedüli letéteményese kijelentés többé már nem helytálló. Az állam egyre inkább a hatékonyabb és gazdaságosabb piaci szereplő bevonásával látja el feladatait. A polgári demokratikus jogállam elismeri az állam erőszakmonopóliumát, és azt a közrend és közbiztonság fenntartása érdekében alkalmazza. A közbiztonság és magánbiztonság nem határolható el mereven egymástól, mert gyakran kerülnek átfedésbe, kívánatos, hogy egymással együttműködjenek.¹⁹

A magánbiztonság elhelyezése a tudományok rendszerében

Távolról közelítem meg, ezért először magából a jogtudományból és a jogfejlődésből indulok ki. Úgy tartották a középkorban, hogy a dogmatikus tudományok (teológia, medicina, juriszprudencia) „magasabb tudományok”. A jogtudomány episztémikus, azaz ismereten alapuló, teoretikus jellegű tudomány. Helye, szerepe és haszna az öncélú tudományosság mellett a joggyakorlathoz viszonyítva értendő. Szabó szerint védekező pozícióban van a jogtudomány, mert magának a jogtudománynak, a jogelméletnek kell igazolnia saját létjogosultságát.²⁰

A jogfejlődés irányát a társadalmi-gazdasági változások eredője jelöli ki, nem a szellem ereje. Azonban Henry Maine szerint egy közösség csak akkor szabadul ki a stagnálás alapállapotából és éri el a progresszív társadalmak státuszát, ha olyan jogdogmatikai eszközökkel, mint a fikció és a méltányosság, majd a tételes jogalkotással képes beindítani a tudatos jogfejlesztést.²¹

A jogtudományon belül a magánbiztonság a közigazgatási jog, azon belül a rendészet körébe tartozik. Hosszas akadémiai vita bontakozott ki hazánkban a rendészet-

¹⁹ Christián (2014a) 16.

²⁰ Szabó (2015)

²¹ Maine (1988) 25–38.

rendvédelem elnevezésekkel kapcsolatban. Szamel Lajos szerint „a rendészet olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul”.²² E rendeltetését a rendészeti igazgatás három funkción keresztül valósítja meg: elsősorban a jogellenes emberi magatartásokból származó veszélyek megelőzésével (jelenlét, örökös funkció). Másodsorban a jogsértő támadások legitim fizikai erőszakkal történő visszaverésével (erőszakmonopólium vagy karhatalmi funkció). Harmadsorban az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez szükséges előkészítő eljárással, a felderítéssel és a nyomozással (információszerző vagy bűnüldöző funkció).²³ Szamel Lajos a rendészetről írt értekezésében a rendészeti hatalmat a gyógyszerhez hasonlítja az állam mint orvos kezében. A jó orvos figyel a mérték(letességre). Ad gyógyszert, de annyit amennyire szükség van, és vigyáz, hogy ne ölje meg a beteget.²⁴

A magánbiztonsági jogviszony szerkezete és szereplői

Az 1789. évi Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata deklarálta a magántulajdon szentségét és védelmét az állami beavatkozással és mások általi jogtalan eljasztással szemben.²⁵ Ezt követően az 1948-ban elfogadott ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata kimondta, hogy tulajdonától senkit sem lehet önkényesen megfosztani. Magyarország Alaptörvényének V. cikke rendelkezik a tulajdon védelméről: „Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett, vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.” Az Alaptörvény XIII. cikke pedig a tulajdonhoz való jogot deklarálja: „Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár. Tulajdont kizárólag csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.”

A magánbiztonsági jogviszony tehát az Alaptörvényből vezethető le. A civiljogban a tulajdonjog részjogosítványai a birtoklás és rendelkezés, valamint elidegenítés joga. A birtokvédelem azonban korlátozott, a közjogi tilalmak keretezik. A jogviszony szerkezete a magyar polgári jogban lehet abszolút és relatív. Az abszolút szerkezetű jogviszonyban a jog csak a jogosultat ragadja meg, írja körül. Másik pólusán lévő kötelezettek köre általában ismeretlen azért, mert a kötelezetti pozícióba mindenki (illetve bárki) kerülhet, ilyen például a tulajdonjog. Általában negatív tartalmú, ami a kötelezettségeket illeti. A jog nagy tömegű ismeretlen jogalanytól nem követel aktivitást, csak tartózkodnunk kell a tulajdonos megzavarásától tulajdona tárgya feletti élvezetben.

A relatív szerkezetű jogviszonyban meg van határozva a jogviszony mindkét pólusán elhelyezkedő jogalany: a jogosult és a kötelezett (például adásvételi szerződésnél). Kötelmeknek is nevezzük, mivel egymással szemben álló jogok és kötelezettségek

²² Szamel (1990) 30.

²³ Finszter (2013) 148–150

²⁴ Szamel (1943) 33.

²⁵ Lenkovics (2006) 58–59.

jelennek meg a jogviszonyban. A kötelezett általában pozitív magatartást köteles tanúsítani. A megbízási/vállalási szerződésben a megrendelő és a szolgáltató magánjogi szerződést kötnek. A feleknek felelősségbiztosítással is kell rendelkezniük a teljesítés biztosítására.

Közügy és magánügy dichotómiája

A Magyar Nyelv Értelmező Kéziszótára²⁶ szerint „a közügy a közösségre vonatkozó, a társadalom egészét v. nagy részét illető, általános érdekű ügy. A közügyek: a közösség életének irányításával kapcsolatos tevékenység, hivatalos v. politikai ügyek intézése. Pl.: A latin nyelv diplomatikai érvénye kizárta a népet a közügyekből. (Kossuth Lajos)”.

Varga Zs. András szerint a legfontosabb közügy maga az alkotmányos rend fenntartása. Nem sorolhatunk be bármely ügyet önkényesen közügynek, azaz nem a közigazgatás dönti el, hogy melyek az ügyei. Az Alaptörvény R) cikke adja meg a közhatalmi működés alapját, tehát az Alaptörvény rögzíti a közügyek körét legáltalánosabb értelemben.²⁷

A brit szerzőpáros George–Button úgy látja, hogy nincs abszolút elhatároló vonal köz- és magánügy között. Hosszas akadémiai vita szól e kettősségről (idézik Jones és Newburn 1998-ban megjelent művét). Sok kutató kettéválasztja és próbálja megnevezni a megkülönböztető tényezőket. Pitkin 1984-ben a megkülönböztetés indikátoraiként azonosította az elérhetőség mértékét, a hatás nagyságát, hogy egy adott termék vagy szolgáltatás mennyiben hat ránk, és a kiterjedését, hogy mennyire lefedett a közigazgatás, illetve állam által. Azonban Jones és Newborn rámutatott, hogy mivel nagyon sok szürke terület van, jobb lenne meghatározni azt, hogy mekkora mértékben magán és mekkora mértékben állami a termék vagy szolgáltatás és nem választani kellene közülük, vagy csoportosítani. Ezzel igencsak egyet lehet érteni, hiszen minden döntés egyben tagadás is, ahogy Aquinói Szent Tamásnál olvashatjuk. A képlet így folyamatosan tökéletesedett, amíg eljutott a korábban említett George–Button-féle négyes funkcionalitáshoz.²⁸

A közbiztonság és magánbiztonság tehát ugyanannak a jelenségnek a két oldala. A közbiztonság materiális fogalma („személyünket és javainkat biztonságban tudjuk”) az egyénre vetítve a magánbiztonság. Az egyének magánbiztonsága együttesen a közbiztonságot eredményezi. A biztonság nemcsak egy objektív állapot, hanem egy egyénhez kötődő szubjektív érzés is, ami az objektív helyzettől akár jelentősen eltérhet.

²⁶ Magyar Értelmező Kéziszótár (2006) 767.

²⁷ Varga Zs. (2017) 78.

²⁸ George–Button (2000) 12.

Magánbiztonság-törvények és biztonsági stratégiák kialakítása Európában

Nyugat-Európában az 1990-es évek elején jelent meg a jogi szabályozás, Kelet-Európában pedig az 1990-es évek végén, illetve még később. Szlovákiában például 1997-től van törvényi szabályozás. Két kivételt képez Olaszország 1931-ben, valamint Svédország 1974-ben alkotott törvénye.²⁹ Csehországban a mai napig nincs (sic!) magánbiztonsági törvény. Dél-Koreában pedig 1976-ban alkották meg, majd 26 alkalommal módosították, a magánnyomozási tevékenységre vonatkozóan pedig hosszas politikai vita ellenére sincs törvényi szabályozás, amivel egyedülálló az OECD-országok között.

Két fontos elvárásnak kell hogy megfeleljen a biztonsági ipar. Egyrészt a profitorientált piac által diktált követelményeknek, másrészt a kógens, azaz kényszerítő erejű jogszabályoknak mint társadalmi elvárásnak.

A biztonsági stratégiák kialakítása nagyrészt nem az állami, hanem a magánszektorban történik, a gazdasági társaságok profitorientált szemlélettel a piac szükségleteit kielégítve versenyeznek egymással. A gazdasági társaságok működésének alapja a tulajdon tisztelete, a szerződés szabadsága és a törvény előtti egyenlőség. Ahhoz, hogy jó stratégiát alkossunk, mindenekelőtt világos célt kell meghatározni, ez a profitorientált szemlélet. Ennek a szemléletnek két előnye van: jól mérhető és ösztönző hatású. A piac szükségleteihez alkalmazkodás a stratégiai gondolkodás alapja. A hosszú távú jó stratégia kialakítása cselekvési autonómiát feltételez a cégek oldalán. Ezt a versenytársak korlátozzák. A versenyhelyzet magával vonja a gazdasági társaság dinamizmusát.³⁰

A vállalkozások stratégiájának kialakításakor fontos még a tulajdonosi, irányítói, végrehajtói szerepek elkülönülése, érdekazonosság fenntartása mellett és a követelményeknek megfelelő munkamegosztás. A piac működését a magánjog támogatja és a jogbiztonságot nyújtó közjog.

A vállalkozások a Pareto-elvből levezetve a lehető legjobb eredményt a lehető legkisebb ráfordítással szeretnék elérni. Igyekeznek követni a tudományos fejlődés vívmányait, a versenytársakkal szemben előnyökhöz jutni és azt fenntartani, miközben folyamatos a megrendelőért folytatott küzdelem. Finszter szerint a cég sikerének a titka a folyamatos változás, azaz a menedzsment megfelelő adaptációja a piac változásaihoz. Ennek eszköze a vállalati stratégia.

A magánbiztonság számokban

A magánbiztonsági ipar az ipar más ágazataiban hozzáadott értéket teremt, hiszen a preventív intézkedések, a biztonságra fordított összeg többek között veszteségmegelőző szerepű.

²⁹ Lasz (2011)

³⁰ Finszter (2013) 253–254.

A 2013-as adatok alapján a magánbiztonság 350 milliárd dolláros piac az Egyesült Államokban, ennek 80%-a magánmegrendelés és 20% állami. A magánbiztonság iránti igény folyamatosan nő, ebből kifolyólag a piac évről évre nő. A közeljövőben a nem IT-biztonsági üzletágra prognosztizált növekedés 5,5%. Az IT-biztonsági üzletágé ennél is magasabb, 9%. Ha a dolgozók létszámadatait nézzük, akkor azt látjuk, hogy 1992-ben még 500 ezer fő volt az Egyesült Államokban a magánbiztonsági dolgozók száma, 1999-ben 719 ezer, 2013-ban pedig 2 millió fő volt a teljes állásban foglalkoztatottak száma. Ez a növekedési ütem jóval magasabb a többi iparágénál, de a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás is katalizálta a növekedést.³¹

A CoESS-Almega által 2009-ben készített második fehér könyvben³² publikált adatok szerint számos EU-tagállamban nagyobb a magánbiztonsági szektorban dolgozók aránya, mint az állami szektorban: Bulgária, Csehország, Észtország, Finnország stb. Itt látható a lakosságszámra vetített rendőri erő aránya és a lakosságszámra vetített magánrendészeti dolgozók aránya is.

A magánbiztonság helyzete Magyarországon

Korinek László professzor rámutat, hogy a biztonság immateriális termék, amelynek létrehozásában annak fő termelője, a rendőrség kulcspozícióban van. „A nyitott demokratikus és plurális társadalomban azonban az immateriális mellé egy másik jelző, a kollektív is odakívánczik. Ennek az ad értelmet, hogy a gyakorlat egyre inkább afelé mutat különösen nyugaton, hogy az említett nyitott társadalomban a lakosság és a rendőrség között partneri viszony alakul ki (gondoljunk a közösségi rendészeti – angol terminológiában community policing – filozófia térhódítására), és az állami tulajdon hegemoniavesztése után a birtokvédelem intézményes formái is megjelennek.”³³ A biztonság létjogosultsága megkérdőjelezhetetlen igény az ember, a közösség, a társadalom számára.

Magyarországon tehát a rendszerváltás után a magántulajdon megjelenésével kezdett kialakulni a magánbiztonsági ágazat. Elmondható, hogy bővül a magánbiztonsági szektor szolgáltatási köre, a hagyományos őrzés-védelem mellett egyre hangsúlyosabb az információbiztonság, adatvédelem, logisztikai szolgáltatások, üzleti hírszerzés stb.

A magánbiztonság expanziójának katalizátorai Magyarországon

1. Közterület-magánterület határainak elmosódása. A tendencia az, hogy a közterületek nagysága csökken és a nyilvános magánterületek nagysága nő. A magánbiztonság a közbiztonság kiegészítője, segítője a nyilvános magánterületen.
2. Komplex biztonság igénye.
3. Kibertér veszélyei, kihívásai, lehetőségei.

³¹ Christián (2015) 57.

³² CoESS: 2nd White Paper: Private and public security in the Nordic countries (2009)

³³ Korinek (1998) 3.

4. Informatikai fejlesztések (hatalmas üzleti potenciál).
5. Globális üzleti tér (üzleti hírszerzés, magánnyomozás).

A magyar jogi szabályozás sajnos hiányos, új törvényre lenne szükség, amely folyamatosan napirenden van. Emellett szükség lenne egy erős szakmai kamarai érdekképviseletre. A szakmai kamara megfelelő források birtokában erős érdekvédelmet adna, szakmai felkészítést, szakmai irányelveket, szakmai szttenderdek kidolgozását, rendszeres oktatást, továbbképzést, vizsgáztatást, önszegélyező csoportok létrehozását, felelősségbiztosítást, szakmai rendezvényeket, panaszügyek kivizsgálását stb. végezné. Ezáltal elősegítené a szakma fejlődését, a szakmai színvonal emelését, és a törvényes működést.

Statisztikai adatok Magyarországon

Az az ORFK Igazgatásrendészeti Főosztály által rendelkezésünkre bocsátott számadatokból látható, hogy a jelenleg érvényes személy- és vagyonőri igazolványok száma 87 060, a vállalkozások száma 6607. Hatalmas a magánbiztonsági piac több mint 1000 milliárd Ft-os hozzájárulást ad a GDP-hez.

Az előző évekhez viszonyítva 2013-tól kezdve a személy- és vagyonőri igazolványok száma csökkenést mutat. A csökkenés az öt évig érvényes igazolványok megújításának elmaradásával van összefüggésben. A vállalkozási engedélyek száma pedig ismét növekszik. 2018. évben az adminisztratív bírság 12 millió forintra rúgott az ORFK Igazgatásrendészeti Főosztály rendelkezésre bocsátott adatai alapján

Nemzetközi kitekintés és a magánbiztonság jövőképe

Együtműködés

Az egyes országokban a magánbiztonság és az állami rendészet együtműködési területei a variációk színes palettáját mutatja, azonban az együtműködéseknek markánsan hét fő közös jellemző területe jelölhető meg. Ezek a következők:

- a személyes kapcsolatok építése,
- az információcsere,
- bűnmegelőzés,
- képzés,
- szabályzók alkotása,
- műveletek, közös tevékenységek, valamint
- kutatás.

Ha ezeken a területeken az államnak és a magánbiztonsági szektornak sikerül közösen jó eredményeket elérni, akkor az hozzájárul az optimális biztonsági szint megközelítéséhez a 21. században. Az elmúlt évtizedben a magánbiztonsági szektor szolgáltatásai

és termékei új megoldásokat, változatos technológiákat termeltek ki. A tisztán biztonsági feladatokon túlmenően egyre több feladata van a magánbiztonsági cégeknek, például lobbitevékenység, ingatlankezelés.

Világszerte a migrációs fő irányok a periféria térségekből a centrumtérségekbe tartanak. A skandináv országok magasabb életszínvonala, erősebb biztonsági környezete, és előregedett társadalmi vonzást gyakorolnak az ázsiai, latin-amerikai, és afrikai országok népességére.³⁴

A magánbiztonsági iparág egyre fontosabb szerepet kap a nemzetközi biztonsági stratégiákban. Az évek során az egyes országok folyamatosan befektettek a rendfenntartás magán formáiba, köszönhetően a közigazgatási, gazdasági és tudományos változásoknak.

Átalakulóban a biztonsági iparág

Egyre inkább teret hódítanak az integrált technológiai őrző-védő rendszerek, azaz a komplex biztonsági csomag.³⁵ A biztonsági ipar néhány szegmensében jelenleg egy alapvető és precedens nélküli átalakulás megy végbe. A hagyományos őrzési tevékenység piaca a múlt század elején indult, mint üzleti tevékenység és gyorsabban növekedett, mint a legtöbb európai ország GDP-je. Napjainkban olyan átalakuláson megy keresztül, ami sebességét tekintve gyorsabb, hatását tekintve pedig nagyobb, mint valaha. A magánbiztonsági ipar fő tevékenysége mindig is a statikus őrzés volt és a mai napig az maradt. Azonban a jelenlegi piac dinamikája a hagyományos őrzésnek, valamint a távoli és mobil őrzésnek technológiai és elektronikai megoldásokkal támogatott gyorsított integrációját diktálja. Ezek a technológiai termékek fenomenális sebességgel fejlődnek különféle applikációk felzárkózásának köszönhetően, úgymint CCTV, beléptetőrendszerek, és ez valószínűleg még inkább fokozódik majd a csaknem teljesen IT-központú rendszerek következő generációjával.

Talán van, aki csodálkozik azon, hogy ennek a fantasztikus evolúciónak a során vajon miért a szoftver a siker kulcsa, és nem a hardverberendezéseké. Nem beszélve arról, hogy a folyamatosan megújuló ágazatban a mobil őrzés jelenlegi és jövőbeni szerepe folyamatosan változik. Kétségtelen, hogy ezek a tendenciák fognak dominálni a jövőben a biztonsági ágazatban.

Ezáltal az elkövetkező években sok új kihívással kell a cégeknek szembenézniük annak érdekében, hogy sikeresek legyenek.

A (magán)biztonság jövője

A biztonságnek a nemzeti érdek összes szempontjából nézve kritikus szerepe van, akár az üzleti életre gondolunk, vagy akár valamilyen szabadidős tevékenységre. Ezért meg-

³⁴ Sallai (2014) 93–100.

³⁵ Confederation of European Security Services (2015)

fontolandó, hogy milyen irányok és trendek várhatók. A jelen és múlt történései determinálják a jövőt. Ahhoz, hogy hosszú távon elérjük a közel optimális biztonságot folyamatos fejlődésre van szükség. A rövid távú technológiai fejlődés jól körvonalazódik, de a közép- és hosszú távú sokkal kevésbé bizonyos, és kiszámítható, mert az új biztonsági technológiák fejlődése hozza magával. A technológiai fejlődésnél még kevésbé megjósolható a biztonság vezetői és szociológiai aspektusa a közösségben, mert a politikai és közigazgatási döntéseknek hosszú távú hatásai vannak a társadalom természetére és a biztonság szerepére a közösségen belül.

Ahhoz, hogy a biztonsági szakma a jövőben elismertséget kapjon a biztonsági iparban rendet kell tenni, struktúrákat, standardokat kell kialakítani, emellett jól megalapozott biztonsági képzési programokra van szükség, ami a biztonsági tevékenységet magasabb szintre emeli. Ezáltal annak értelmezése egyértelműen egy szolgáltatás a nemzet és a közösség számára. A biztonság tudomány idővel egyre megalapozottabbá válik és ezáltal a biztonsági szektor szakértelme fejlődik.

Összegzés

A sokszínű magánbiztonság folyamatosan változik formálódik, világszerte egyre nagyobb teret nyer. Országoként a helyi sajátosságoktól és kultúrától függően némileg ugyan eltérő, de nagyrészt mégis azonos kihívásokkal kell szembenéznie a magánbiztonsági iparágak. Közös jellemző, hogy a biztonsági szakmában kiélezett az árverseny, a vagyoni állomány képzettsége nem megfelelő és az élőerő körében nagy a hiány és a fluktuáció. Minden országban megtalálható az úgynevezett „szürke zóna”, a hiányos vagy nem létező jogi szabályzásból kifolyólag. A magánbiztonsági ágazat helyzetének rendezése az ország közrendje és közbiztonsága szempontjából is nagyon fontos.³⁶ Egyes területeken a (terror)veszélyeztetettség a közelmúltban jelentősen megnőtt, például sporteseményeken, szabadidős tömegrendezvényeken.

Hazánkban egységes szándék mentén kellene kialakítani a vagyoni képzést úgy, hogy a pénzszállítás, a reptéri biztonság vagy bankfiókok őrzése stb. területek által megkívánt speciális szakmai ismeretek kiemelt figyelmet kapjanak. A szakmai kamarának részletes nyilvántartással kellene rendelkeznie a cégekről és azok működéséről, valamint az egyéni igazolványosokról. A cél a szakmai színvonal emelése a magánbiztonsági karrier vonzóvá tétele. Emellett olyan törvényi szabályozásra van szükség, amely segíti a szakma presztízsének javulását. Magyarországon a rendszerváltozás után, a magántulajdon védelmi igényének megjelenésével alakult ki a magánbiztonsági szektor. Kifejezetten magánbiztonsági kutatások azonban csak jóval később születtek. A biztonsági szakirány tizenhárom éve alakult meg, a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék pedig hat évvel ezelőtt. A 2013-ban megalakult tanszék fontos küldetése a szakma tudományos alapjainak kimunkálása. A megalakulás óta hét tankönyv született, és még idén megjelenik a biztonsági vezetői kézikönyv. Kutató-

³⁶ Guttray (2016)

csoportunk több nemzetközi szaktekintély vendégprofesszorral együttműködve végzett tudományos kutatást például Szlovéniából Andrej Sotlar professzor, az Egyesült Államokból pedig Mahes Nalla professzor látogatta meg személyesen is tanszékünket. A Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék biztonsági polihisztorokat képez. Az alapvetően preventív jellegű és profitorientált magánbiztonsági szektorban szükség van jól képzett biztonsági vezetőkre, akik sokoldalú ismereteik révén nagy eséllyel veszik fel a versenyt napjaink biztonsági kihívásaival szemben. Ezen munkálkodnak tanszékünk munkatársai.

IRODALOMJEGYZÉK

- Brósz Róbert – Pólay Elemér (1974): *Római jog*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Christián László (2014a): *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
- Christián László (2014b): Két új ág a rendészettudomány fáján. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Rendészettudományi gondolatok*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Christián László (2015): A magánbiztonság aktuális nemzetközi trendjei rövid hazai helyzetértékeléssel. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI*. Pécs. 57–63.
- Confederation of European Security Services: The New Security Company* (2015). Berlin, 5th White Paper.
- Christián László szerk. (2019): Magánbiztonsági és önkormányzati rendészeti szócikkcsoport. In Boda József szerk.: *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. Forrás: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14690/743_Rendeszettudomanyi_Szaklexikon_e.pdf;jsessionid=96DC1E5848EA5BE610480F341F50C541?sequence=1 (2019. 12. 01.)
- Confederation of European Security Services – ALMEGA: Private and public security in the Nordic countries* (2019). Stockholm, 2nd White Paper.
- Finszter Géza (2013): *A rendészet elmélete és a rendészeti eszközrendszer*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
- George, Bruce – Button, Mark (2000): *Private Security*. Palgrave Macmillan.
- Korinek László (1998): Privát biztonság – előszó. *Belügyi Szemle*, 46. évf. 12. sz.
- Magyar Értelmező Kéziszótár* (2006). Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Lasz György (2011): A személybiztosítás specifikumai a magánbiztonsági szolgáltató esetén. *Hadmérnök*, 6. évf. 4. sz. 26–33.
- Lenkovics Barnabás (2006): *Magyar polgári jog– Dologi jog*. Budapest, Eötvös József Könyvkiadó.
- Maine, Henry S. (1988): *Az ősi jog*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Nagy Tamás (2017): Személyvédelem a (magán)biztonság rendszerében. *Magyar Rendészet*, 17. évf. 1. sz. 145–158.
- Rotschild, Emma (1995): What Is Security? *Daedalus*, Vol. 124, No. 3, The Quest for World Order. 53–98.
- Rottler Violetta (2017): A magánbiztonság skandináv modellje. In Christián László szerk.: *Rendészettudományi kutatások*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 111–120.
- Sallai János (2014): A rendészet globális, kontinentális, regionális és lokális kihívásai és válaszai napjainkban. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XV*. 93–100.
- Strom, Kevin – Berzofsky, Marcus – Shook-Sa, Bonnie – Barrick, Kelle – Daye, Crystal – Horstmann, Nicole – Kinsey, Susan (2010): *The Private Security Industry: A Review of the Definitions, Available*

- Data Sources, and Paths Moving Forward*. Research Triangle Park, NC, RTI International. Forrás: www.ncjrs.gov/pdffiles1/bjs/grants/232781.pdf (2019. 12. 01.)
- Teke András (2010): Ami a kérdés mögött van... In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI*. Pécs. 25–43.
- Szamel Lajos (1943): *Rendészet*. Budapest.
- Szamel Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája.
- Ürmösi Károly (2012): A biztonság dimenziói, biztonsági stratégia napjainkban, hazánkban. *Hadtudományi Szemle*, 5. évf. 1–2. sz. 172–184.
- Vida Csaba (2013): A biztonság és a biztonságpolitika katonai elemei (A biztonsági tanulmányok új korszaka). *Nemzetbiztonsági Szemle*, 1. évf. 1. sz. 87–105.
- Varga Zs. András (2017): *A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapjai*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

Internetes források

- Gáspár Csaba (2010): *A BI két jelentése*. Forrás: http://adatbanyaszat.blog.hu/2011/10/11/a_bi_ket_jelentese (2016. 05. 30.)
- Guttray László (2016): *Az új vagyonvédelmi törvény a szakma presztízsén is javítana*, Interjú Valenta Lászlóval. Biztonságpiaci Évkönyv. Forrás: <http://biztonsagpiac.hu/az-uj-vagyonvedelmi-torveny-a-szakma-presztizsen-is-javitana> (2019. 11. 06.)
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994> (2019. 12. 01.)
- Szabó Miklós (2015): A jogdogmatika jogformáló szerepéről. *MTA Law Working Papers*, 2015/21. Forrás: https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2015_21_szabo.pdf (2019. 12. 01.)
- Tarján M. Tamás (é. n.): Kr. e. 390. július 18. Az alliai vereség, Rubiconline, forrás: www.rubicon.hu/magyar/oldalak/kr_e_390_julius_18_az_alliai_vereseg/ (2019. 10. 09.)
- www.locksmiths.co.uk/ (2019. 12. 01.)

ABSTRACT

Multicoloured Private Security

ROTTLER Violetta

To define the concept and the gist of Private Security as well as its significance, mission and scientific establishment, require a long research work. It is a substantial field of law enforcement researches, which reveals the interrelations of the relatively new branch of law enforcement science. If there are thoroughly elaborated theoretical bases, they determine and promote further scientific researches, as well as contribute to the theoretical and practical improvement of the profession related to security, and it enhances the level of proficiency.

Keywords: security, private security